

БРАНКО МАРТИНОВИЋ

ЗАШТО НА ГОЛОМ ОТОКУ НИЈЕ БИЛО НИКАКВОГ ОТПОРА КАЖЊЕНИКА

Послије објављивања Резолуције ИБ-а, средином 1948. године, у Југославији се нагло развија до тада непозната и нечувена кампања и пропаганда не само против ИБ-а, као организације, већ и против свега руског, почев од Руса као народа, његове културе, улоге у историји, па до друштвеног уређења и економског стања. Наш народ, а посебно огроман број комуниста, био је тиме збуњен и шокиран. Несхватљива је била тада наметнута нова политика прекида историјских и братских односа са СССР и Русијом, нашом вјековном мајком и заштитницом, и одвајање Југославије од заједнице социјалистичких земаља и њен прелазак под окриље Запада. Тадашња југословенска пропаганда, под руководством М. Ђиласа, увелико је превазилазила хитлеровску штампу и пропаганду против Руса и у развијању мржње према њима.

Наш дотадашњи ослободилачки покрет, за који су дале живот стотине хиљада најбољих синова овог народа, почео је брзо да мијења своју суштину. Дошло је до стварања наше нове црвене буржоазије, са личним богаћењем руководиоца, са њиховом јагмом за вилама и добрима развлашћене буржоазије, са дипломатским магацинима и привилегијама, протекцијом и неподношљивим скоројевићством, са нескромношћу и уображеношћу, насиљем и пљачком, грабежом за частима и наградама, чиновима и орденима, становима и аутомобилима. Све је било подређено једном човјеку и његовој најближој владајућој околони. Створен је и наметнут култ Јосип Броза као богочовјека. Тај култ је претворен у својеврсни религиозни фанатизам. У развијање тога култа упрегнут је читав државни апарат, милионски тиражи разних публикација, листова и фотографија, развијена је невиђена иконографија Брозове личности, о њему се снимају десетине филмова, хиљаде радио-емисија, а зачуђујуће славопојке о његовој племе-

нитости, храбрости, генијалности и сл. постају мјерило патриотизма и љубави према народу. Сва та нечувена кампања, крунисана запосиједањем бројних двораца по цијелој земљи и дворским стилем раскоши у њима, гута астрономске суме народног новца и имовине.

Свако ко је ма чим, макар и једном ријечју, изразио неслагање са новоствореним стањем и новом политиком, нашао се под ударом власти, а нарочито и у највећем броју комунисти. Успаничени југословенски властодршци нијесу бирали средства да се одрже на кормилу земље. Настала су хапшења и прогони свих оних за које је постојала и најмања сумња да би им, у случају опасности, могли бити противници. Хапсило се на основу најобичније тајне пријаве, денунцијације или провокације. Створена је огромна и стравично разграната тајна обавјештајна служба и полиција. Организован је и активиран систем тоталне шпијунаже, гдје свако прати и уходи свакога, гдје нико ни у кога нема повјерења, гдје и зидови добијају уши, гдје нико не зна да ли ће осванути ондје гдје је заноћио. Свака изречена мисао која је била ван прописаног шаблона, одмах је проглашавана за издају земље и народа. Шпијуни, провокатори и даваоци лажних изјава добијали су положаје и привилегије, ванредна унапређења и одликовања. Наша земља је тако претворена у моралну каљугу, са обезвријеђеним и упропашћеним моралом до тада моралног народа. То ће бити много теже поправити неголи отклонити разне садашње бољке и деформације.

УДБ-а је била постала господар живота и смрти, свемоћни контролор и регулатор свих збивања у земљи, опаки егзекутор својих опаких наредбодаваца. Њен први човјек, А. Ранковић, без имало устезања или стида тада јавно изјављује: "УДБ-а је мач наше револуције. Само од помена њеног имена, свакоме се леди крв у жилама". На прослави Дана УДБ-е, 13. маја 1949. године у Београду, Јосип Броз каже официрима УДБ-е: "Учинићемо све да ти дисиденти наше партије поједу један другог". А другом приликом, такође на свечаности УДБ-е: "Другови УДБ-исти, уништите ту банду"!

Шта су од таквих могли да очекују они које овакви похапсе као своје непријатеље и ударе им жиг издајника партије и народа?

До доласка на Голи оток, у истражним затворима, огроман проценат затвореника, углавном, се није дао. Није поклекнуо под тортуром, батинама, неподношљивим условима у које су доведени.

На Голом отоку чекало их је нешто сасвим друго. За дочек затвореника, полиција је у затвору у Сарајеву припремила једну велику групу, састављену од криминалаца, осуђених усташа и ИБ-оваца који су под батинама попустили и пристали да батинају друге. Цијела ова група је упућена на Голи оток као ИБ-овци, уз обећање да ће, ако се докажу као ваљани извршиоци налога, бити награђени скорим пуштањем из затвора. У тој групи батинаша, као и у групама кажњеника које су касније довођене на Голи оток, био је и извјестан број потајно

убачених официра УДБ-е који су, као тобожњи кажњеници, окајавали разне грехове почињене у служби. Они су на разне начине најтјешње сарађивали са управом логора, били јој од непроцјенљиве помоћи у спровођењу њених мјера против затвореника. Ваља напоменути да је међу затвореницима, посебно војним осуђеницима, било потајно убачених официра КОС-а, за које ни управа логора није знала. Они су контролисали истражнике, патећи и мучећи се са осуђеницима. По пуштању из затвора, обично под уобичајеним позивом да се пошаљу на допунску истрагу у Београд или на поново суђење, тамо их је чекало унапређење и признање. Тако су у том паклу и истражници били на искушењу и својеврсне жртве тог ужасног режима. Нијесу знали кога имају пред собом, без обзира на сва зла што су чинили људима.

Поменути босанска група дочекала је прву групу затвореника на Голом отоку и страховито је потукла и поломила. За примјер другима било је и убијених под батинама (др Блажо Раичевић, Власта Петровић и др.) Таквог психичког шока и удара на људе никад и нигдје није могло да буде. Исто је било и са другим новим групама затвореника. Полиција је наставила да батинаше и извршиоце своје казнене политике проналази и ствара од нових затвореника: батинањем (док их не сломи и док не престану да батинају своје другове), застрашивањем, уцјењивањем, обећањима. Она је знала да ће и многи иначе чврсти и упорни људи и ратници, поносни и цијењени, сада пасти под ударцима својих ратних или партијских другова и затвореника. Машина за ломљење људи била је створена и угодана. Ма колико то звучало апсурдно, баш међу том масом избезумљених и изгубљених људи човјек се осјећао потпуно усамљен, немоћан, разочаран. Тек касније, током издржавања казне, људи ће се упознавати, спријатељавати, још прије они који су се од раније познавали. Они ће се потајно међусобно помагати, колико је год могуће у тим пакленим условима. Ту ће се, много боље но у рату или у нормалном животу, открити карактер и квалитет људи. То робијашко узајамно разумијевање, и у тим условима исковано пријатељство, биће основни покривач и снага да се све то издржи. Да није било тога, свакоме би кости тамо остале.

Света је и непобитна истина да у логорима ни једна мјера ни према коме није предузимана без наређења истражника. Нико није смио да буде гоњен на раду, батинан, мучен било чиме, понижаван и слично, а да га истражник није ставио у такав положај. Он је одређивао и када ће тортура престати. Исто важи и за побољшање статуса затвореника, добијање лакшег рада и других услова живота. Власт је постављала собне старјешине и све особље у логорима. По упутствима истражника логорски егзекутори су не само тукли затворенике, већ су и примјењивали звјерска и перфидна мучења, подметања, провоцирања и друге најрафинираније полицијске методе. Истражник је, разумије се, одређивао и кад ће неко бити пуштен из затвора.

Може се без претјеривања рећи да се у историји ни један политички покрет или религија нијесу тако безочно и тако садистички обрачунавали са својим бившим вјерницима и јеретичима, као што је то чинио титоистички. Таква чудовишта, као што су била она у Старој Градишки, Светом Гргуру, Угљану, Билећи, Голом отоку, Богдановом крају, Котору, Мамули, ни људско памћење ни писана ријеч нијесу упамтили. Сви они који су тамо били заточени, безброј пута су се у очајању, премлаћени и смождени, поломљени и унакажени, до бесвијести исцрпљени глађу, жеђу, неспавањем, хладноћом, нечистоћом и исцрпљеношћу, често бесмисленим, непотребним радом, који се већином састојао у ношењу камена (ношењу које је најтежи људски рад, јер сабија у земљу и тијело и душу, претвара човјека у животињу), избезумљено питали: Гдје се ми налазимо, шта се ово дешава са нама, ко је све ово измислио, зашто се све ово чини, зашто мучењима натјерују људе на давање лажних изјава за другове на слободи и за своје најближе, шта хоће овим да постигну и шта од нас да створе? Зашто нас не побију као људе? Како имају образа да тврде да је ово комунистичко преваспитавање и сигуран пут за враћање на пут партије и Тита? О посебним врстама понижавања људи и гажења њиховог људског достојанства, као што су гушење сипањем воде у нос, заривање главе у киблу с изметом, мокрење људима у уста, наморавање да лају на сијалицу, да не говоримо.

С пуним правом може се рећи да веће тираније, неморалније и свирепије власти од наше тадашње, у овој напаћеној земљи није било. Никада, нико и нигдје није успио да сакупи такву дружину од олоша, пробисвијета и разбојника, као тадашња полиција. Поступци који су прелазили границу безумља и цио затворски режим толико су озлоједили голооточке страдалнике, да су у суштини тек тада постали огорчени непријатељи постојеће руководеће структуре и њеног полицијског режима.

Све овдје наведено је само покушај кратког описа стања на Голом отоку, ради бољег разумијевања постављене тезе.

Вазда и свуда у логорима је постојала нека солидарност утамничених против власти, покушали да се изборе бољи услови живота и рада, да се заштите неправедено кажњени другови итд. Бивало је и отворених побуна. На Голом отоку ничега од тога није било, нити је могло да буде. Све је било ропски покорно. Није било ни једног случаја саботаже, намјерног ломљења алата, оштећења или упропаштавања државне имовине, подвале у производњи.

Састав административних кажњеника и војних осуђеника је познат. Скоро сви су били прекаљени борци и руководиоци, комунисти, способни да повуку за собом (што су до тада и те како безброј пута доказали) и оне обично мале људе, међу којима је било много и те како чврстих и одважних. Све је то, срозано физички и психички, ћут-

ке и пасивно сагнуло шију, потурило леђа, трпјело и патило. То је потпуно супротно њиховом васпитању, домаћем и школском, племенском и традиционалном, урођеном пркосу и поносу, прошлости и свијести. Да ли је узрок свему томе страх од батина? Или осјећај да су пропали сви идеали за које су се борили? Разочарење у своју партију и државу? Или страх од ликвидације? Исљедници су им говорили да ће у случају било чега, а особито чим би први страни војник, прешао нашу границу, одмах сви бити поубијани. И не само они већ и сви мушки чланови њихових породица на слободи, гдје је све за то припремљено. Појединац, ма ко и ма какав био, може бити страшлив, али хиљаде људи не могу. Чиме све то објаснити?

Треба овдје напоменути да је у јуну 1958. године на острво Св. Гургур, гдје су некад били утамничени војни осуђеници 1951. године, из цијеле Југославије похапшено и доведено у двогодишњи затвор око 300 некадашњих цивилних кажњеника и војних осуђеника. Шеф логора је био искусни полицијац, некадашњи исљедник и познаник депортованих. И тамо је власт покушала да код њих заведе нешто слично ранијим мјерама у логорима, да их међусобно разбије и сл. Али, није успјела. Но, сада међу њима није више било ни усташа, ни криминалаца, ни убачених полицајаца. Знали су, и те како жестоко, да се одупру и да се не дају. А били су по десет година старији, значи и физички неотпорнији него у вријеме претходног тамновања.

Поставља се питање: Да ли је све оно што се десило - како кажу ондашње власти и понеки који су писали за њен рачун о Голом отоку, а на жалост прихватили и неки из садашњих структура власти - био својевољни, међусобни, комунистички обрачун подивљалих затвореника и њихово узајамно сатирање, за које су сами криви, пошто се - како кажу - то дешавало мимо воље утицаја и знања власти, која је у томе била "чиста" ("Ни лук јела, ни лук мирисала")? Такве тврдње су, за сваког нормалног и поштеног, врхунац цинизма и лицемјерја и најнеморалнија бљувотина. Запрепашћује појава да се до данашњег дана повремено јављају појединци који, било усмено било писмено, у штампи и другим публикацијама, заступају таква гледишта, а нијесу били актери тих догађаја. Бране злочине које сами нијесу починили. Такви адвокати раде то или за новац или из неког другог интереса.

Све ово, по нашем мишљењу, заслужује посебну обраду.

* * *

"Побједа" КПЈ над Информбироом - Пирова побједа

Седам година послје доношења Резолуције ИБ-а, највиши државни и партијски руководиоци СССР дошли су у Београд са извињењем да су према Југославији погријешили и изразили жељу да нормализују

и обнове раније односе са њом. То је проглашено за "историјску побједу" и доказ "исправности југословенске политике раскида са СССР", тзв. историјског "Не", њеног правилног и досљедног става у свему и свачему.

За тих седам година Југославија је успјела да:

- прогласи себе за једину праву социјалистичку земљу на свијету са хуманим и научно заснованим марксизмом-лењинизмом, најбоље ријешеним националним питањем, са цватућим братством и јединством, а све остале земље Источног блока за издајнике социјализма и ревизионисте;

- од политике интернационализма пређе на развитак национализма и створи услове за његово разбуктавање и антагонизам међу републикама;

- једина на свијету прогласи нову нацију од исламске вјероисповијести;

- спроведе насилну колективизацију села и упропасти пољопривреду, а тиме осакати и сву привреду;

- заведе невиђену страховладу, преполови КПЈ као водећу снагу у обнови и изградњи земље и створи Голи оток;

- потајно уђе у Западни војни савез, преко Грчке и Турске, ради обезбјеђења власти Броза и његовој камарили;

- уведе промашени систем тзв. радничког самоуправљања у привреди;

- уништи морал у нашем моралном народу, развије култ личности Броза, доведе на многе најодговорније дужности (у државној управи, просвети, привреди, армији) послушне, неспособне и проблематичне људе итд. итд., и све то уз лицемјерну Кардељеву крилатицу "Са извора бистра вода тече, а народ је мутну пије", што је значило скидање одговорности са државно-партијског центра за све неуспјехе и промашаје, што је довело нашу земљу до садашњег полома и незнања.

- Иако је незахвално и тешко рећи шта би било да је нешто било или да није било, намеће се за проучавање читав низ појава у животу наше земље и народа после 1948. године и њихових посљедица, као нпр. :

1. Да ли би Југославија прошла боље, или горе, да је прихватила препоруке и критике, или ако неко хоће да то назива диктат и ултиматум, ИБ-а и да је остала у Источном блоку, као остале земље, ослоњена политички, привредно и војно на СССР, остала у пријатељском окружењу са сусједним државама, а не обратно?

2. Да ли би била приморана да се под уцјењивачким условима задужује код капиталистичких земаља, купује њихову застарјелу опрему и технологију, постане потпуно зависна и несамостална, што се касније потврдило?

3. Да ли су амерички кредити и бесповратна помоћ у милијардама долара били "Јудини сребрењаци", или нијесу, и на шта су све отишли?

4. Да ли је било боље остати у Европи, гдје историјски и географски припадамо, или изаћи из ње и у некаквој политици несврстаности скитати по свијету, шуровати са најзагриженијим, заосталим, исламским фундаменталистичким земљама, са којима никад нијесмо имали ничега заједничког, које су се касније листом окренуле против нас, и остати без и једног пријатеља у свијету?

5. Да ли би се у Југославији нашло људи да замијене Броза, Кардеља, Ранковића, Ђиласа, Бакарића, за које је тражено да се смијене, и њихове сљедбенике Глигорова, Црвенковског, разне Доланце и Врховце, Биједиће и Микулиће, Стамболиће и Марковиће, или су они били вреднији од државе и заслуживали онолике жртве и муке нашег народа?

6. Да ли би се Југославија другачијом политиком очувала као цјелина или би ионако доживјела оно што ју је задесило?

Код љолошочана нема освете и осветољубивости

Као што је познато, породице и родбина убијених на Голом отоку, и ван њега, нијесу се светиле. На Чакору Саво Јоксимовић својом руком убија два Поповића (од којих једног од 16 година) и једног Бабовића. Код једног од Поповића и код Бабовића тиме су биле затрте куће. Али код једног од Поповића остала су два брата. И још су живи. Злочинац мирно живи 30 година и умире природном смрћу. И - никоме ништа.

Осакаћени у затвору или други који је тамо изгубио здравље и већ је ногама у гробу, виђа свог злотвора како ужива плодове оданости Брозу и ништа против њега не предузима, чак и не прича сем најинтимнијима, и то опрезно. И дјеца им се друже. Он својој дјечи никад није причао о ономе што је било.

И такви и они којима су побијени очеви или браћа, од дјетињства, уз гусле, са народним изрекама и предањем што су им служили као гесло и водиља у животу, слушали и ону "Ко се не освети, тај се не посвети", "Освета је слатка" и сл. Васпитавани су, често, да је освета високоморалан чин. Сада - ништа од тога. Они и не помишљају на освету. Да ли је то од страха? Ако немају храбрости, иако су многи у рату били доказани јунаци, у ово вријеме имају могућности да наруче плаћеног убицу, кад год би хтјели. И - ништа! И то, примјера ради, код Црногораца, који никад нијесу били имуни од осветољубивости. Шта се то десило са њиховим менталитетом?

Чини нам се да би то могла да буде занимљива тема за психоаналитичаре, социологе, психологе.

Да ли је стварно постојала опасност оружаног напада СССР на Југославију?

Овиме је југословенско руководство правдало и безобзирна хапшења, и ужасни терор према ухапшенима, и све своје поступке и мјере. Да ли је опасност напада од стране Руса, што се никад није десило откад постојимо, била само прича за домаћу употребу? Совјетске трупе у Мађарској и Румунији, стациониране у тим до јуче непријатељским и окупираним земљама, нијесу за то никакав доказ. Совјетске трупе су тамо биле и до тада и по тада.

Да ли би Запад ишта урадио да заштити Југославију, сем што би трубио о томе десетак дана, као што је учинио у случају Мађарске 1956. године? Какав би био југословенски отпор на тај оружани напад?

Да ли је у Југославији постојала ИБ организација?

Наше ондашње власти су на сва звона ударале против информбировске организације и завјере у земљи. Тачно је да су, углавном код студената и омладине по већим градовима, постојале појединачне групе које су се до хапшења састајале, растуруле летке и забрањене новине из иностранства. Све је то било брзо проваљено и онемогућено. То су биле маргиналне појаве без утицаја и на кога и на нешто. Присталице Информбирова су хапшени појединачно и тек у затворима или у логорима дознавали један за другога, да су истомишљеници. Чак и ако су до хапшења радили у истом предузећу, установи или војној јединици. У ондашњој атмосфери општег страха и неповјерења, то је и природно. Али када би из једног мјеста, предузећа, школе или установе похапсили њих десетеак, као да су их вадили пинцетом, то је проглашавано непријатељском организацијом. Ако су два или три официра били откривени да су разговарали и солидарисали се на линији ИБ-а, суђени су као организација створена за подривање одбрамбене моћи Армије, иако о стварању било какве организације није никоме од њих било ни на крај памети. На оптуженичкој клупи у војним судовима сједјели су један до другог и истовремено суђени по кратком поступку и до десетак официра из разних гарнизона, који су на тој клупи први пут видјели један другога.

Једина група, која се може сматрати организацијом, била је она у Сремском фронту КПЈ у Бијелом Пољу. Она је, као што је познато, брзо на превару и свирепу ликвидирана. На збивања у земљи није имала никаквог утицаја. Била је у коријену посјечена.

У цијелој Југославији није било случаја саботаже, диверзије, терористичких аката од стране присталица ИБ-а. Да је постојала таква организација и завјера, она би се морала негдје и нечим појавити.

Стаљинизам и титоизам (Паралела)

У оправдавању онога што се збивало на Голом отоку, наше власти су обично говориле да је била грешка то што су у борби против стаљинизма код нас коришћени стаљинистички методи, да су их примјењивали они наши кадрови службе безбједности који су се школовали у СССР-у. То је најобичнија измишљотина. Из свега до сада објављеног о Голом отоку и о логорима у СССР-у види се да у њима није било скоро ничега заједничког и сличног. Значи, Голи оток је чисто југословенски изум и творевина.

Што се тиче самог назива, сматрамо да све што се у Југославији дешавало после 1948. године - а то је веома дуг период - и по његовом носиоцу, и методама, и резултатима, заслужује да носи име титоизам, а да Југославија није била ни стаљинистичка, ни бољшевичка, него титоистичка држава.

Пројекат минирања Ђердаја и зајречавања Дунава

Биле су извршене све припреме да се то уради, да се створи ново Панонско море и потоци знатан и најплоднији дио Србије, у циљу онемогућавања продора совјетских механизованих јединица. То је најглупља, у историји јединствена и најзлочиначкија замисао, са несагледивим посљедицама, која се могла родити само у упаниченим и обезглављеним мозговима.

Архиви и њихово коришћење за обраду "Голог отока"

Наивно је вјеровати да је југословенска полиција, 40 година на власти, држала за себе компромитујући материјал у својим архивама. То није била правна држава, као нпр. бивша Црна Гора, Србија или Краљевина Југославија, него партијска и полицијска.

Зар неко мисли да је један злогласни С. Јоксимовић оставио за собом документа о мучењу Б. Љумовића да би му изнудио изјаву да је и Б. Јовановић информбировац, како би и њега ухапсио? И то уз пријетњу смрћу ако икад икоме о томе ријеч проговори! Таквих примјера има још и у грађанству и у Армији. Многи највиши руководиоци су живјели нормално и не сањајући ко им и шта припрема и шта се "иза брда ваља".

У обради "Голог отока" хиљаде ствари, чињеница и истина могу се дознати само од још живих савременика. ("Политика" од 9.06. 95).

Ђушање врха државе о Голом отоку

Чиме објаснити да врх државе и партије (бар да је јавност икада о томе обавијештена) не дискусије о томе шта се ради по затворима од

хиљада њихових дојучерашњих другова? (Случај Радомира Ђуровића.)

Како то да А. Ранковић, у Савезној скупштини (негдје 1950. г.), на расправљању о спровођењу Устава и заштити законитости, изјави да је, по подацима УДБ-е, ухапшено 43 или 47% невиних, што је објавила сва наша штампа, а да се ништа не предузме да се то исправи и људи пуне кући? Ти људи су доживотно остали грађани другог реда, под жигом издајника.

Како се могао дозволити прогон породица ухапшених, под фирмом "најхуманијег друштвеног поретка" и "јединог правог социјализма у свијету", избацивање жена и дјеце на улицу, пљачкање станова, наморавање жена да се одричу ухапшених мужева, жигосање ђака по школама да су им очеве издајници и психичко трауматизовање дјеце?

Наши ставови по питању Голог отока вјероватно нијесу лишени пристрасности, што је људски и природно, јер се свако чеше тамо гдје га сврби, јер свакога боле своје батине и јер ништа не пролази тако брзо као туђа робија.

Голооточани су својевремено окарактерисани као највећи издајници ове земље. Та етикета, на срамоту ове државе, још није са њих законски скинута. То њих пече као "со живу рану", а равнодушност и неразумијевање власти према њиховим жртвама и страдањима у најмању руку су запрепашћујући. Голооточани сматрају за издајнике оне који су у голооточком времену били на челу наше земље и њихове егзекуторе, као и оне моралне бескућнике и националшовинисте које су их они изњедрили и предали им на управљање државу у лицу разних Туђмана и Месића, Кучана и Рачана, Савки и Трипала, Власија и Бакалија и другу такву југословенску олош и пробисвијете. Тиме су погажене кости стотина хиљада бораца палих за слободу, а побједници у рату претворени су у побијеђене, продани и изиграни највећом лажу и преваром у нашој историји.

Сматрамо да од Голог отока, тог разорног историјског земљотреса, што је ударио страشان печат на живот наше земље од његовог стварања до данас, од кога она још увијек подрхтава, интересовање за њега у нашој историографији није смањено. Голи оток као догађај није научно истражен, утврђен, верификован. Оно чиме су власти и њени адвокати до сада убијали у мозак овај народ и плашећи се од истине разбуктавали мржњу према голооточанима и према нашој браћи Русима, нема никакве вриједности ни научног утемељења. То је био само рад за потребе текуће политике, покушај правдања почињених злочина и њиховог скривања.

Ми смо били слободни да овдје изнесемо само пар теза за које сматрамо да заслужују обраду у расвјетљавању феномена "Голи оток". Изнијели смо их, иако штуро и несистематизовано, искрено и отворено, увјерени да ћете их ви, као људи од науке, оцијенити онако како то заслужују.